

KAYISI YETİŞTİRİCİLİĞİ

Dr. İlhan ÖZKARAKAŞ

Türkiye hem sofralık hem de kurutmalık kayısı üreten ülkelerin başında yer almaktadır. Sofralık ve erkenci kayısı üretimi açısından Ege ve Akdeniz Bölgeleri büyük bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin değerlendirilmesinde kaliteli ve erkenci çeşitlerin sayılarının artırılması önemlidir.

Kayısı, nispi nemin çok yüksek olduğu Karadeniz sahilleri ve kışları çok soğuk geçen Doğu Anadolu Bölgesinin bazı kesimleri dışında, Türkiye'nin hemen her yerinde yetişmektedir. Erken çiçeklenen bir meyve türü olduğundan, ilkbahar geç donlarından çok etkilenmektedir.

Bölgenin ekolojisine uygun çeşit önerilmesinde; diğer özelliklerin yanında, çeşitlerin soğuğa ve dona dayanım özelliklerinin de bilinmesi çok büyük bir önem taşımaktadır. Meyve ağaçlarının soğuğa ve dona dayanımları kış süresince artmakla birlikte, kış aylarında çevre koşullarındaki değişimlerden kayısı ağaçları etkilenmektedir.

Ege Bölgesi diğer meyve türlerinde olduğu gibi, sofralık kayısı üretimi açısından da önemli bir paya sahiptir.

Habitüsü: Kayısı ağacı genellikle kuvvetli büyür ve yayvan bir taç oluşturur. Taç şekli çeşitlere göre değişiklik gösterir. Çok dik, dik yayvan, yayvan veya çok yayvan olabilir. Ağaçlar genellikle 5-6 m'ye kadar yükselir. Büyüklükleri çeşide, yaşına, kullanılan anaca ve toprağın tipine göre değişir. Ağaçlar düzgün ve dik bir gövde oluşturur.

Kök: Kayısı ağacı derin köklü bir meyve türüdür. Kazık kök oluşturur. Kökler toprak içerisinde 2 m veya daha derinlere inebilir.

Dallar: Kayısı ağacı üzerinde değişik dal tipleri bulunmaktadır. Bu nedenle, ağaç üzerinde şekil, uzunluk ve gelişme kuvveti bakımından farklı dallar görülür.

Karışık dallar: Bir önceki vejetasyon döneminde oluşan dallardır. Üzerlerinde hem odun gözleri hem de çiçek tomurcukları bulunur. Gözler birli, ikili veya üçü bir arada olabilir. Çiçek tomurcuklarından çiçek, dal uçlarında bulunan odun tomurcuklarından sürgün, yanıl haldeki odun tomurcuklarından genellikle yaprak, bazen de bunlardan kısa sürgün meydana gelebilir. Bu sürgünler genellikle mayıs buketlerini oluşturur.

Mayıs buketi: Bunların uzunluğu 3-4 cm kadardır. Ucunda bir odun tomurcuğu ve çevresinde de çiçek tomurcukları bulunur. Mayıs buketlerinin ömrü 2-4 yıldır. En kısa dallardır.

Meyve dalları: Mayıs buketlerine göre daha uzundurlar. Boyları 5-10 cm kadardır. Uç kısımlarında bir odun tomurcuğu yer alır. Dal boyunca sadece çiçek tomurcukları bulunur.

Obur dallar: Boyu daha uzun dal tipidir. Boğum araları çok uzundur. Üzerinde sadece odun tomurcukları bulunur. Ağaç tacının yenilenmesinde önemli rol oynarlar.

Odun dalları: Obur dallardan daha kısa boyludurlar. Onlardan daha zayıf gelişme gösterirler. Üzerlerinde sadece odun tomurcukları bulunur. Boğum araları uzundur.

Yapraklar: Kalp şeklinde, ince dokulu, parlak yeşil ve tüysüzdür. Yaprak kenarları ince dişlidir. Yaprak sapı uzun, sapın aya ile birleştiği kısımda 1-4 adet siğil bulunur. Yaprak koltuklarında 1-3 adet tomurcuk bulunur. Bunlar odun veya çiçek tomurcuklarıdır.

Çiçekler: Her bir çiçek tomurcuğundan bir adet çiçek meydana gelir. Çiçek tomurcukları saf haldedir. Bunlarda sadece çiçek meydana gelir. Her bir çiçekte 5 çanak yaprak, 5 taç yaprak, 20-35 adet erkek organ ve 1 adet dişi organ bulunur. Bazı çiçeklerde 2 dişi organ görülebilir. Çiçeklerin taç yaprakları, pembemsi beyaz renktedir. Kayısı ağaçlarında çiçeklenme, yapraklanmadan önce olur.

Meyve: Kayısı meyvesinin şekli, rengi, iriliği ve tadı çeşitlere göre değişiklik gösterir. Meyve ağırlığı 20-70 g arasında olur.

Döllenme biyolojisi: Kayısı çeşitlerinin büyük çoğunluğu kendine verimlidir. Tozlayıcı başka bir çeşide ihtiyaç göstermezler. Ancak; Tokaloğlu (İzmir), Şam, Bayram Ali, Şekerpare ve Nancy gibi çeşitler kendine verimsizdir.

İklim: Kayısı, mevsimlerin birbirinden kesin olarak ayrıldığı soğuk ve sürekli bir kış, kurak ilkbahar ve güneşli-sıcak yaz mevsimine sahip iklim bölgelerinde iyi yetişmekte ve kaliteli ürün vermektedir.

Toprak: Derin, geçirgen, iyi havalandırılan, sıcak ve besin maddelerince zengin olan ince dokulu, tınlı, tınlı-kireçli topraklar kayısı yetiştiriciliği için uygundur. Çok fakir topraklarda büyümenin yeterli olmaması, çiçeklerin iyi beslenememesi yüzünden verim ve kalite azalır.

Nemli ve ağır topraklardan hiç hoşlanmazlar. Bu gibi topraklarda kayısı yetiştiriciliği ancak, uygun bir erik anacının kullanılmasıyla mümkün olur. Kireçli topraklara şeftaliden daha çok dayanır. Şeftalinin fazla kireçten zarar gördüğü topraklarda, kayısı rahatlıkla yetişir. Kireçli topraklara tolerans bakımından, bademe yakın bir durum gösterir.

Çoğaltılması: Bir meyve çeşidini çeşit özelliklerini yitirmeden doğrudan tohumla çoğaltmak mümkün değildir. Çeşitlerinin çoğu kendine döllenir olan kayısıda tohumla çoğaltma yapıldığında, fazla açılma ve yozlaşma görülmesi de çeşidin bazı özellikleri kendinden sonraki nesle geçmez. Kayısı aşı ile üretilir.

Bahçelerin kurulması: Genellikle 1-2 yaşında aşılı fidanlar kullanılır Toprağın yapısına uygun anaçlar seçilmelidir. Ağaçlara verilecek mesafeler; toprağın yapısına, kullanılan anaca, ağacın büyüme karakterine ve gücüne göre değişir. Çöğür anacına aşılı kayısılar 7 x 7 – 10 x 10 m aralıkla dikilebilirler.

Fidan dikimi, kışı ılık geçen yerlerde yaprakların dökülmesinden itibaren, ilkbaharda gözlerin uyanmasına kadar geçen devrede yapılabilir.

Toprak işleme: Kayısı bahçesi bir yıl içinde; sonbaharda, ilkbahar başında, sonunda ve hatta yaz ortasında sürülmek suretiyle yabancı otlar yok edilir. Böylece ağaçların topraktaki su ve besin maddelerinden daha iyi yararlanmaları sağlanır. Derin sürümden kaçınılmalıdır, mümkün olduğunca kazayağı vb. aletlerle sürülmelidir. Ayrıca, bahçelerde geçici bir örtü bitkisinin yetiştirilmesinde yarar vardır. Sonbaharda ekilen örtü bitkileri ilkbaharda %10 çiçeklenme görüldüğünde toprağa gömülür. Böylece toprağın organik madde miktarı artar, fiziksel yapısı düzelir.

Sulama: Sulama 15 – 20 günde bir tekrarlanır. Toprağın geçirgenliği azaldıkça, iki sulama arasındaki süre kısılır.

Hasattan önce yapılan sulamalar, meyve iriliğini ve kalitesini artırır. Yaz sonu-sonbahar başında yapılan sulamalar, özellikle çiçek tomurcuklarının gelişmelerini tamamlaması bakımından çok yararlı olur.

Damlama sulama uygulanan bahçelerde verim, kalite artar ve gübreleme, sürüm gibi masraflar düşer.

Budama: Kayısı ağaçlarına bölgenin iklim koşullarına göre goble veya değişik doruk dallı şekillerden birisi verilir.

Hasat: Sofralık ve uzak mesafeye nakledilecek olan kayısılar henüz sertken ve zemin rengi kısmen sarardığı zaman toplanır. Bir ağaçtan hasat normal olarak 3 defa yapılır. Daha fazla da tekrar edilebilir.

Kayısılar uzun süre saklamaya gelmez. Pazarda yığınağı önlemek ve uzak mesafelere sevk olgunluğunda toplanmış kayısıları sıfır derecede 7-10 gün saklamak mümkündür.

Çeşitler

Beliana: En erkenci çeşitlerdendir. Hasat tarihi 18 Mayıs-19 Haziran arasındadır. Meyve şekli basık yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi turuncu, meyve et rengi açık turuncudur ve orta sertliktedir. Orta sulu, orta aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. Suda Çözünür Kuru Madde Miktarı (SÇKM) % 14,62'dir. Ortalama meyve ağırlığı 27,5 g ve ağaç başına ortalama verim 41 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

Feriana: En erkenci çeşitlerdendir. Hasat tarihi 21 Mayıs-19 Haziran arasındadır. Meyve şekli basık yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi kısmen kırmızı, meyve et rengi açık turuncudur ve orta sertliktedir. Sulu, orta aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. SÇKM % 12,98'dir. Ortalama meyve ağırlığı 34,5 g ve ağaç başına ortalama verim 30 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

Priana: En erkenci çeşitlerdendir. Hasat tarihi 17 Mayıs-19 Haziran arasındadır. Meyve şekli basık yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi kısmen turuncu, meyve et rengi açık turuncudur ve orta sertliktedir. Orta sulu, orta aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. SÇKM % 12,88'dir. Ortalama meyve ağırlığı 25,1 g ve ağaç başına ortalama verim 54 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

Sakit 6: En geççi çeşitlerdendir. Hasat tarihi 20 Haziran-9 Temmuz arasındadır. Meyve şekli üçgenimsidir. Meyve kabuğu rengi kısmen kırmızı, meyve et rengi açık turuncudur ve serttir. Sulu, az aromalı, çekirdek tadı tatlı bir çeşittir. SÇKM % 14,98'dir. Ortalama meyve ağırlığı 47,16 g ve ağaç başına ortalama verim 27 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

Canino: Orta mevsim çeşitlerindendir. Hasat tarihi 31 Mayıs-19 Haziran arasındadır. Meyve şekli yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi kısmen kırmızı, meyve et rengi turuncu ve serttir. Sulu, az aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. SÇKM % 14,12'dir. Ortalama meyve ağırlığı 47 g ve ağaç başına ortalama verim 62 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

P.de Tyrinthe: En erkenci çeşitlerdendir. Hasat tarihi 21 Mayıs-16 Haziran arasındadır. Meyve şekli üçgenimsidir. Meyve kabuğu rengi çoğunlukla kırmızı, meyve et rengi açık turuncudur ve serttir. Az sulu, az aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. SÇKM % 11,6'dir. Ortalama meyve ağırlığı 41,5 g ve ağaç başına ortalama verim 85,5 kg'dır. Albenili ve iyi kaliteli bir çeşittir.

P.de Colomer: Orta mevsim çeşitlerindendir. Hasat tarihi 30 Mayıs-23 Haziran arasındadır. Meyve şekli silindirikdir. Meyve kabuğu rengi kısmen kırmızı, meyve et rengi turuncudur ve serttir. Az sulu, az aromalı, çekirdek tadı acı bir çeşittir. SÇKM % 14,12'dir. Ortalama meyve ağırlığı 28 g ve ağaç başına ortalama verim 42 kg'dır. Orta albenili ve orta kaliteli bir çeşittir.

Proyma: Orta mevsim çeşitlerindendir. Hasat tarihi 31 Mayıs-26 Haziran arasındadır. Meyve şekli basık yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi çoğunlukla kırmızı, meyve et rengi sarı ve orta serttir. Orta sulu, orta aromalı, çekirdek tadı tatlı bir çeşittir. SÇKM % 16,5'dir. Ortalama meyve ağırlığı 32 g ve ağaç başına ortalama verim 37 kg'dır. Orta albenili ve orta kaliteli bir çeşittir.

Tokaloğlu: Orta mevsim çeşitlerindendir. Hasat tarihi 30 Mayıs-16 Haziran arasındadır. Meyve şekli basık yuvarlaktır. Meyve kabuğu rengi çoğunlukla kırmızı, meyve et rengi turuncu ve serttir. Sulu, orta aromalı, çekirdek tadı tatlı bir çeşittir. SÇKM % 17,98'dir. Ortalama meyve ağırlığı 40 g ve ağaç başına ortalama verim 15 kg'dır. Çok albenili ve kaliteli bir çeşittir.

Ürününüz bol ve kaliteli, kazancınız bereketli olsun...